

ผมขอกราบรบกวนท่าน คือ เพื่อนผมเห็นผมทำทานและใส่บาตร เขาว่าให้ผมเสมอ แต่ผมไม่สนใจ บางครั้งเขาก็อธิบายให้ผมฟังว่า การให้ทานสิ้นเปลืองไปเปล่า ๆ เก็บไว้ทำประโยชน์ในครอบครัวดีกว่าไปทำทานทิ้งเปล่า ไม่มีสิ่งตอบแทนแม้แต่หน่อยเลย บางครั้งผมชักรำคาญบ้างเหมือนกันแต่ก็ทำเป็นไม่สนใจ นักเข้าเขาตั้งตัวเป็นอาจารย์ผม และสั่งสอนเสียใหญ่ นี่ผมจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อเขาจึงจะดี เพราะความเชื่อในทานผมรู้สึกฝังใจแบบถอนไม่ขึ้น ท่านโปรดอธิบายให้ผมฟังบ้าง พอมีทางปฏิบัติต่อเขาและต่อตัวเอง เพื่อมิให้กระทบกระเทือนทั้งสองฝ่าย

ทานก็แปลว่าการให้ การให้กับการรับเป็นของคู่กัน ตั้งแต่เริ่มตั้งแผ่นดิน และมีสัตว์โลก ถ้าไม่ยากให้มีทาน คือการให้หรือแบ่งปัน มนุษย์และสัตว์ก็ไม่ควรจะมีอยู่ในโลกสืบต่อไป เพราะถ้ามนุษย์และสัตว์ยังมีอยู่ การให้และการรับก็จำต้องมีอย่างแยกไม่ออก เพราะทั้งสองนี้เป็นสิ่งที่สัตว์โลกทุกประเภททำกันอยู่แล้ว นับแต่วันเริ่มแรกชีวิตของสัตว์ตั้งขึ้นในโลก ใครไม่สามารถจะเป็นผู้ไปรื้อถอนด้วยกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับใด ๆ ได้เพราะชีวิตที่ต้องอาศัยการให้กับการรับสำคัญเหนือสิ่งใด ๆ ในโลก

ทานการให้นี้ คือการวางรากฐานชีวิตและสุขเลี้ยงชีวิตของผู้รับประทานโดยตรงอยู่แล้ว ไม่มีทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น นอกจากจะช่วยกันส่งเสริมทาน คือการให้ให้มีกำลังมากขึ้นตามความจำเป็นที่ทั่วโลกต้องการอยู่เป็นนิตย์เท่านั้น เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ทุกด้านของผู้ควรได้รับจากการให้ จะได้เป็นไปด้วยความสม่ำเสมอตลอดระยะที่สัตว์ และมนุษย์รายนั้น ๆ ยังมีความจำเป็นต้องรับอยู่ ถ้าเว้นทานคือการให้เสียเมื่อไร เมื่อนั้นความเป็นอยู่ของสัตว์โลกที่อาศัยกันเป็นอยู่ตลอดมาก็ขาดสะบั้นลงทันที ชีวิตจะไม่มีทางสืบต่อกันทั่วโลก อาจารย์ขออนุญาตถามคุณบ้างว่า ชีวิตของคนและสัตว์นับแต่วันเกิดมาถึงวันนี้เป็นมาได้อย่างไร ใครเป็นผู้ให้ชีวิต บำรุงชีวิตนับแต่ขั้นเริ่มแรกตลอดมา ถ้าไม่มีผู้ให้อาศัย ชีวิตจะทรงตัวและเจริญมาได้อย่างไร

เป็นมาจากบิดามารดาและผู้เกี่ยวข้องเลี้ยงดู เป็นผู้ให้ชีวิตบำรุงชีวิตเรามา ไม่เช่นนั้นก็ต้องตายแต่ขณะที่เริ่มเกิดไปไม่รอด ฉะนั้น ผมจึงระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้าฯ ตลอดถึงท่านที่มีบุญคุณต่อเราทั่ว ๆ ไปอยู่เสมอ ไม่ได้ขาด

ที่นี่เราลองนึกไปถึงบรรดามนุษย์และสัตว์ทั่วโลก ที่ต่างก็ได้กำเนิดจากบิดามารดามาด้วยกันเช่นเดียวกับเรา จะมีจำนวนมากเท่าไร

นับไม่ถ้วนเลยท่าน เพราะมันหมดทั้งโลกจะไม่ให้มาอย่างไรได้

ที่นี่เราพอจะทราบได้ใหม่ว่า สัตว์โลกทั้งมวลมีชีวิตเป็นมาได้จากทาน คือการให้ของพ่อแม่หรือผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นต้นเหตุ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทานคือการให้จัดเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ซึ่งเราจะควรมองข้ามโดยไม่สนใจ ไม่ให้ทานต่อกันเลยได้ไหม

พอทราบได้ มาจากการให้ของพ่อแม่ หรือใครคนใดคนหนึ่งทั้งนั้น และทานไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย แต่เป็นเรื่องใหญ่โตมากกว่าชีวิตของสัตว์โลก เพราะสัตว์โลกทั้งมวลต้องอาศัยทานคือการให้การอนุเคราะห์ แต่ทานมิได้อาศัยสัตว์โลก ฉะนั้น จึงควรยกให้ทานเป็นใหญ่กว่าสัตว์โลกทั่ว ๆ ไป คำว่าทานนี้โลกจะมองข้ามไปไม่ได้ ความไม่สนใจในทานก็เท่ากับไม่สนใจในชีวิตของกันและกัน โลกต้องแตกแน่ ๆ ตั้งอยู่ไม่ได้

คำว่าให้ทานหมดไปนั้น หมดไปจริงไหม และหมดไปที่ไหน สิ่งที่ตอบแทนการให้ทานนั้นคืออะไร มีไหม หรือหมดไปจริง ๆ

ผมได้คิดบ้าง หมดไปจากมือผู้ให้จริง แต่ก็ไปปรากฏอยู่กับมือผู้รับอย่างไรเล่าท่าน เช่นผมใส่บาตรพระ ข้าวหรืออาหารหมดไปจากมือผมจริง แต่ก็ไปปรากฏอยู่ในบาตรพระท่าน ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการให้ทานเพื่อพระท่านอยู่แล้ว จะเรียกว่า ทานของเราหมดไปเพื่อผู้รับปรากฏผลก็ถูก สิ่งที่ตอบแทนก็คือความสมหวังของการให้หรือของผู้ให้หนึ่ง ผู้รับได้อาศัยสิ่งที่ให้หนึ่ง ถ้าเป็นประเภทอาหารก็คือชีวิตของผู้รับที่ทรงตัวอยู่ได้ เพราะทานของเรา นั่นแลคือสิ่งตอบแทนที่เห็นประจักษ์ ถ้าเป็นที่อยู่อาศัยหรือเครื่องใช้ ก็คือความสะดวกของผู้อยู่อาศัยใช้สอย เพราะทานของเรานั้นแลเป็นสิ่งตอบแทนอย่างประจักษ์ตาประจักษ์ใจ เช่นเราเลี้ยงดูด้วยอาหารและสิ่งต่าง ๆ สิ่งตอบแทนที่เห็นได้ชัด ๆ ก็คือความเจริญเติบโตของเด็กและสิ่งอาศัยที่เด็กได้รับความสะดวกจากเรา นั่นแลล้วนเป็นสิ่งตอบแทน จะไปค้นหาสิ่งตอบแทนที่ไหนกันอีก

คุณพอเข้าใจได้ใหม่ว่า สัตว์โลกทั้งมวลมีความเป็นอยู่ด้วยทานกันทั่วโลก

ผมพอเข้าใจอยู่บ้างตามฐานะของผม แต่เพื่อนผมซึ่งนามสกุลแก้วว่าเทวทัตนั้นซิ แกจะยอมเข้าใจกับพวกเราหรือไม่ ผมก็ไม่ทราบกับมันเหมือนกัน ไอ่ฉริยะะนี่พูดยาก ไม่ใช่เล่นเลย ว่าง ๆ ผมจะพาแกมาหาท่าน ให้ท่านช่วยเปลี่ยนนามสกุลให้แกเสียใหม่ ไม่เช่นนั้นโลกแตกแน่ เพราะนามสกุลอย่างนี้ เมืองไทยเราไม่มีใช้กัน เพราะเป็นนามสกุลที่พิลึกและขวางโลกด้วย นอกจากนามสกุลที่ผูกขาดของเทวทัตผู้เดียวเท่านั้น ไม่มีใครกล้าอาจเอื้อมแต่จะต้องได้ แกคงไปขโมยเอาของเทวทัตมาตอนเทวทัตไปเที่ยวนคร น่ากลัวเวลาเทวทัตกลับขึ้นมาจากนรกแล้ว เรื่องจะยุ่งกันใหญ่ ถ้าแกไม่รีบนำไปคืนเสียในระยะเทวทัตกำลังยุ่งอยู่กับงานเมืองได้ดินเวลานี้

ก็คุณเป็นเพื่อนเขาเอง ทำไมจะต้องพาเขามาหาอาจารย์ ที่ถูกคุณก็ควรอบรมเขาให้เป็นที่เข้าใจเสีย แล้วการเปลี่ยนและเอานามสกุลไปคืนนั้น เขาจะจัดการของเขาเอง คุณไม่ต้องไปยุ่งกับเขาให้ลำบากและเสียเวลา ดีไม่ดีจะถูกแกล้งเข่าอีกจะว่าอาจารย์ไม่บอก

ผมขอเรียนถามขั้นตอนที่ยังไม่เข้าใจ ทานมีกี่ประเภท และสำคัญไปในทางใดบ้าง ผมยังไม่เข้าใจในแง่ต่าง ๆ ของทาน โดยมากผมเอาศรัทธาเข้าว่าเลย ไม่ได้ไปคิดว่าทานสำคัญหรือไม่ อาศัยความรู้สึกส่วนลึกที่ฝังใจอย่างถอนไม่ขึ้นว่า ผมมีใจฝักใฝ่ในทานเป็นประจำนิสัยและต้องทำทานจะขาดไปไม่ได้ในวันหนึ่ง ๆ แม้ผมไม่อยู่ ทางบ้านก็ใส่บาตรเป็นประจำอยู่แล้วอย่างไม่มีปัญหา ที่เรียนถามก็เพื่อทราบความหนักเบาของทานมีไปในทางใดบ้างเท่านั้น

ประเภทของทานนั้นนับไม่ถ้วน แต่ถ้าแยกเป็นชั้นมีสาม คือ อย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูงสุด ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ทานแปลว่าการให้โดยไม่คิดสิ่งตอบแทน ด้วยทางวัตถุทำนองเขาซื้อขาย แต่ให้ด้วยเจตนาเพื่อสำเร็จประโยชน์แก่ผู้รับ เช่น ให้วัตถุสิ่งของแก่ลูกเมีย ผัว พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง หรือแก่สัตว์เลี้ยง เหล่านี้เรียกว่าทานในหลักธรรมชาติที่ต้องทำต่อกันด้วยความจำเป็นโดยทั่วกัน แม้แต่สัตว์ดิรัจฉานก็ยังต้องทำต่อกัน จะเว้นทานในหลักธรรมชาตินี้ไปไม่ได้ ทานเป็นเครื่องค้ำจุนโลก

สัตว์อยู่ด้วยกันเพราะทานเป็นเครื่องสมาน เช่น มดและปลวกเป็นกายกองต่างมีทานเป็นน้ำใจของมันปฏิบัติต่อกัน โดยมากไม่ว่าสัตว์ประเภทใดที่อยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก ต้องมีทานการให้ปันแทรกซึมหล่อเลี้ยงประจำสันดานของมันอยู่ทุกจำพวก มนุษย์ในครอบครัวหนึ่ง ๆ ย่อมมีทานเป็นพื้นฐานของกันและกัน จึงทำให้ครอบครัวนั้น ๆ ประหนึ่งเป็นอวัยวะอันเดียวกัน ลูกทุกคนต้องได้รับทานการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ และพ่อแม่ทุกคนก็เป็นมาจากเด็ก คือลูกของพ่อแม่เช่นกัน ต้องได้รับทานการสงเคราะห์เลี้ยงดูจากพ่อแม่มาแล้วด้วยดีเช่นเดียวกัน โลกที่ตั้งเป็นปีกแผ่นต้องมีทานเป็นรากฐานค้ำจุนไว้ ฉะนั้น ทานการให้จึงเป็นของจำเป็นต่อโลกไม่มีประมาณ

การให้อะไร ๆ แก่ลูกที่เกิดกับตนก็ต้องเรียกว่าทานด้วยหรือ ผมนึกว่านำไปถวายพระตามวัดหรือตามสถานที่ต่าง ๆ ถึงจะเรียกว่าทาน

ถ้าไม่เรียกว่าทานควรจะเรียกว่าอะไร เพราะลูก ๆ มิใช่ลูกค้ำของพ่อแม่พอที่จะตั้งตลาดในครัวเรือนเดียวกัน คำว่าให้ก็บ่งว่าทานอยู่แล้ว แต่ทานมีหลายประเภทดังที่เรียนแล้ว คือทานวัตถุ ทานธรรม การให้อุบายสั่งสอนต่าง ๆ ให้อาหารแก่สัตว์ก็เรียกว่าทาน เช่นเรานำอาหารประเภทต่าง ๆ ไปให้สัตว์ที่มีชนิดต่าง ๆ ที่เขาদিনนา กรุงเทพฯ เป็นต้น

เราให้โดยไม่หวังตอบแทน เรียกว่าทานทั้งนั้นหรือ
จะเรียกว่าทานทั้งนั้นก็ถูก ถ้าให้ในลักษณะที่กล่าวนี้
เพื่อนผมแถมเห็นอย่างไร จึงปฏิเสธการให้ทาน เหมือนไม่มีขึ้นดีเพราะการให้ทาน
เสียเลย

คุณอยากให้เพื่อนคุณรู้ผลของทานบ้างไหม

ไอ้โฮ ผมพยายามหาทางช่วยเหลือจะให้เขารู้ผลทานจนหมดความสามารถแล้ว ถ้า
มีผู้ช่วยแนะนำให้เขารู้ผลของทานเสียบ้าง ผมคิดว่าผู้นั้นจะต้องขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น ตัวเขา
เองยังไม่สามารถขึ้นทั้งเป็นได้ ตายแล้วเขาต้องขึ้นแน่ ๆ ท่านจะพอมีทางช่วยเขาได้ไหม
ถ้าพอเมตตาโปรดเขาได้ ก็โปรดบ้างเถอะเจ้าพระคุณ นับว่าโปรดสัตว์เอาบุญ

คุณไม่อยากจะขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นบ้างหรือ ทำไมเที่ยวบอกแต่คนอื่นให้ขึ้น ถ้าอยากขึ้น
ทั้งเป็นก็โปรดไปสอนเขาบ้าง เขาก็จะได้ตามหลังคุณไปเวลาตายแล้ว หากเขายังไม่สามารถ
ขึ้นทั้งเป็นได้

ถ้าผมสามารถ ผมก็ไม่มาบ่นเรื่องเขาให้ท่านรำคาญเลยท่าน ที่มาปรับทุกข์นี้ก็
เพราะทางอื่นผมคิดจนหมดปัญญาแล้ว ถึงได้บ่นสงสารเขาให้ท่านฟัง บางทีท่านจะพอ
อนุเคราะห์เมตตาเขาได้

อาจารย์ก็ไม่มีความสามารถเหมือนกัน ปล่อยไว้ตามกรรมของใครของเขา จะเที่ยว
แบกหามหนักก็หนักเรา ความสามารถขนาดเรา ๆ ท่าน ๆ อย่างล้าหาญยกภูเขาทั้งลูก เผื่อ
กระดุกหลังหักจะไปโทษภูเขาก็เป็นการผิดไปสองชั้น คือ ชั้นที่หนึ่งตนไม่รู้จักประมาณ
กำลังของตัว ชั้นที่สองอวดเก่งไปแบกภูเขาทั้งลูก กระดุกหลังหักก็ไปโทษว่าภูเขานัก
เกินไป โทษแห่งความผิดของตัวถึงกับกระดุกไม่ต่อกันไม่สนใจคิด โลกเรานั้นชอบแปลก
อย่างนี้เสมอมา

คนเราที่ตัดสิทธิ์ตัวเองในการห้ามทำทาน เช่นนี้ผลจะเป็นอย่างไรต่อไป ผมก็เลย
คิดแยแสแทนเขาไปเอง ไม่ทราบว่าจะคิดถูกหรือผิด โปรดท่านตัดสินใจให้ผมด้วย

เขาตัดสิทธิ์ของเขาเอง ใครจะไปกล้าให้สิทธิ์เขาผู้ไม่ยอมรับผิดชอบตัวเอง เช่น
คนไข้ที่ไม่ยอมรับยาเลย แล้วใครจะกล้าไปให้สิทธิ์เพื่อให้เขาหายจากโรค คุณจะไปให้สิทธิ์
เพื่อให้เขาหายจากโรคได้ไหม

ไม่ได้ท่าน

เมื่อเป็นเช่นนั้น คุณจะสามารไปให้สิทธิ์เขาในทางไหน เขาจึงจะได้รับผลเพราะไม่
ทำเหตุไว้

ไม่มีทางเลยท่าน แล้วคดีของเขาจะเป็นอย่างไรบ้าง
 แม้แต่คดีของเราเองยังไม่สามารถทำนายได้ แล้วจะสามารถไปทำนายคดีของคน
 อื่นได้อย่างไร

ถ้าท่านไม่กล้าทำนายเขาด้วยความรู้ของท่านเอง ก็โปรดทำนายด้วยหลักธรรม ซึ่งเป็นทางสะดวกสำหรับท่านผู้จะอธิบายก็ได้ ผมยินดีและรอฟังอยู่แล้ว เพราะเรื่องนี้สำคัญ
 มาก น่าสนใจ

หลักธรรมก็ไม่คิดเห็นอะไร พอจะนำมาโกหกได้ เพราะไม่ได้เรียนวิชาทางนี้ จึงขอ
 อย่าให้อธิบายเลยดีกว่า ที่ได้เรียนผ่านมาบ้างก็หลงลืมไปหมด ไม่สามารถจะนำมาอธิบาย
 ให้ฟังได้เท่าที่ควร จึงขอผ่านไป

ได้ยินท่านว่าไว้ว่า คนที่ชอบให้ท่านเป็นคนมีนิสัยกว้างขวาง ไม่คับแคบ เพราะ
 ความเห็นแก่ตัว ดังนี้ใช่ไหมท่าน

ถูก คนตระหนี่ถี่เหนียวย่อมเป็นคนเห็นแก่ตัวมาก ไม่สามารถจะเฉลี่ยเพื่อแผ่สมบัติ
 ของตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้เป็นธรรมดา อาจารย์เห็นด้วย คนชอบให้ท่านเป็นคน
 มีนิสัยกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็้นนักบวชหรือฆราวาส ชอบมีหมู่เพื่อนมาก ถึงคราวจะตกอับ
 แต่ไม่จน หากมีผู้มาช่วยเหลือจนได้ ถึงคราวจำเป็นมองไม่เห็นอะไรเลยก็ตาม แต่หาก
 บันดาลให้เป็นมาแบบคันหาสาเหตุไม่พบ แต่ผลที่มาแสดงนั้นตัวเองเห็นได้ชัด ๆ เรื่อง
 เช่นนี้มีอยู่ดาษดื่นสำหรับท่านผู้เคยสร้างความไม่จนมุมไว้เพื่อตัว การให้ท่านจะเห็นผล
 ประจักษ์ในชาตินี้หรือไม่ เราพอมองเห็นได้ในโลกมนุษย์เรานี้เอง เช่นคนผู้ให้ท่านเป็น
 ยินดีแก่ผู้รับ หรือเป็นที่น่าเกลียดน่าชัง โปรดตอบตามความรู้สึกของคุณเอง

ยังไม่ต้องพูดถึงชั้นมนุษย์ก่อนก็ได้ท่าน เราพูดกันเพียงเรื่องสุนัขซึ่งไม่รู้บุญรู้บาป
 อะไรเลยก่อน สุนัขพอมองเห็นคนที่เคยนำเอาอาหารไปแจกให้เขารับประทานเท่านั้น ต่าง
 ตัวต่างวิ่งออกมาต้อนรับและรุมล้อมจนจะหาทางเดินไปไม่ได้ เพราะความดีใจและ
 ความหวังพึ่งมนุษย์ผู้ใจบุญ ถ้าอยากทราบรายละเอียดโปรดไปดูสุนัขที่คนนำไปปล่อยทิ้งไว้
 ให้อยู่ตามกรรมแบบอด ๆ อดยาก ๆ ตามวัดต่าง ๆ ในเมืองหรือนอกเมืองก็ยังมี แต่ที่อื่น
 ๆ ไม่ได้กองเก็บหมา เทียวเก็บจนเกลี้ยงหมด แล้วเราลองนำอาหารไปแจกให้เขา
 รับประทานเพียงครั้งเดียวเท่านั้น พอครั้งที่สองเขาจะต้องจำเราได้แม่นยำ มีเท่าไรพากันวิ่ง
 มาหาเราหมด เพราะความหวังโหยว่าจะได้รับประทานจากคนใจบุญ และดีใจวิ่งมาด้วยความ
 ความหวัง ทั้งแสดงอาการยิ้มแย้มหุดทักทางกระดิก ประหนึ่งมาทักทายและออกต้อนรับ

อาหารรับประทานกับเรา ซึ่งเห็นแล้วน่าสงสารมาก เพียงสัตว์ยังรู้จักใจกว้างน้ำใสเย็น เห็นแล้วดีใจทั้งอยากดื่ม

มนุษย์จะไม่รู้และยินดีกับคนใจบุญหนุนโลกอย่างไรได้ ต้องยินดีอย่างยิ่ง นอกจากมังจรรย์มะมนุษย์ผู้ใจดำไม่มองดูหน้าคนเท่านั้น จะไม่ยินดีกับใครเลย

คนใจกว้างขวางชอบให้ทาน เราก็พอมองเห็นคติในปัจจุบันชาติของเขาอยู่แล้ว ชาติหน้าจะมีคติแปลกปลอมมาจากไหน จำต้องเป็นคติและใจดวงเดียวนี้และจะเป็นผู้ไปแสดงตัวในภพหน้า จึงไม่ควรมองข้ามจิตดวงกำลังเตรียมอยู่และเตรียมไปในตัวของมันเองทุก ๆ ขณะที่ควรแก่ออกาส ผู้ฉลาดก็จุดไว้ได้ ผู้ใจลอยก็พลอยขาดทุนทั้งมาและไป

สำหรับคุณเล่า จะรอไปหวังกำไรในชาติหน้าหรือจะเร่งรีบหากำไรเสียแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อเป็นผลเครื่องเสวยสุขรื่นเริงในชาติหน้า ซึ่งเป็นโลกเสวยแต่ผลอย่างเดียว ไม่เกี่ยวกับการบำเพ็ญเหตุ ได้ทำความเข้าใจกับตนเองไว้อย่างไรบ้าง

ผมมั่นใจอยู่ว่า ความดีที่ควรได้ในวันนี้และชาตินี้ต้องรีบทำให้ได้ในเขตกำหนดเมื่อเลยเขตกำหนดคือตายแล้ว นั้นไม่ใช่ฐานะที่ผู้ตายแล้วจะไปเที่ยวแสวงหารายได้เหมือนแดนมนุษย์เรา ผมขอเรียนถามย้อนหลังอีกสักเล็กน้อยที่ยังสงสัยในคำพูดของท่านว่า ธรรมทาน คือการให้อุบายสั่งสอน นั้นหมายความว่าอย่างไร

ธรรมทาน แปลว่าให้ทานธรรมหรือให้ธรรมเป็นทาน เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสวงหาโมกขธรรมเป็นทางหลุดพ้น จนได้ตรัสรู้สมพระทัยแล้วก็ทรงเที่ยวประกาศสอนสัตว์โลกนับแต่เริ่มแรกตรัสรู้จนวันเสด็จนิพพานฯ ไม่ทรงหวังอะไรเป็นเครื่องตอบแทน มีพระทัยหวังให้โลกที่ได้รับธรรมจากพระองค์ ประพฤติตัวเป็นคนดีมีความสุขทั่วหน้ากัน ธรรมที่ทรงประกาศสอนโลกซึ่งกำหนดไว้พอประมาณมี ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ถ้าจะเทียบทางด้านวัตถุแล้วก็คือ กองแห่งธรรมของพระองค์นั่นเอง ที่ประทานให้แก่มวลสัตว์ได้รับเป็นขวัญใจยึดไว้เป็นที่พึ่งตลอดมาถึงพวกเรา ถ้าอิงกับด้านวัตถุเช่นหนังสือคัมภีร์ธรรมก็เรียกว่าหนังสือธรรมทาน ดังอาจารย์ทั้งหลายแสดง และมีผู้ศรัทธาพิมพ์แจกในงานต่าง ๆ เช่น งานศพ เป็นต้น ล้วนเป็นหนังสือธรรมทาน เพราะมิได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ นอกจากน้ำใจที่มุ่งต่อธรรมด้วยกันเท่านั้น

ที่พิมพ์หนังสือธรรมออกจำหน่ายขายในที่ต่าง ๆ นั้น จะเรียกว่าธรรมทานได้ไหม จะเรียกได้หรือไม่ได้ก็ตาม แต่อาจารย์พูดเรื่องธรรมทานต่างหากไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องประเภทนี้

ผมต้องขอภัยท่านที่เรียนถามผิดความประสงค์ไปบ้าง ที่นี้คำว่าธรรมทานกับ หนังสือธรรมทาน นั้นมีความหมายต่างกันหรือเหมือนกัน

มีความหมายอย่างเดียวกัน เช่นเดียวกับผู้แสดงธรรมหรือปาฐกถา กับการแต่ง หนังสือธรรมและพิมพ์ออกแจกเป็นหนังสือธรรมทาน แม้จะเป็นคนเดียวกันหรือเป็นคน ละคนก็ตามแต่ความหมายของธรรมที่นำออกแสดงและนำออกตีพิมพ์ ก็คือเนื้อธรรมที่สั่ง สอนคนให้เป็นคนดีด้วยกัน ที่ผิดกันอยู่บ้างก็เพียงการแสดงออกแห่งธรรมที่ออกจากคน โดยตรงบ้าง ที่ออกจากหนังสือบ้างเท่านั้น

การให้ทานทางด้านวัตถุกับการให้ทานธรรม อย่างไหนมีผลมากกว่ากัน ได้ยินท่าน ว่า การให้ทานธรรมมีผลมากกว่าทางวัตถุใช้ไหม

ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้ว่า ธรรมทานมีผลมากกว่าทานวัตถุ ตามหลักความจริงก็ เป็นอย่างนั้น เพราะผู้จะมีศรัทธาบริจาคทานได้มากน้อย ตลอดถึงสละเพศฆราวาส บ้านเรือนออกบวชได้ จนกระทั่งได้ตรัสรู้มรรคผลนิพพานก็มีไม่่น้อย ทั้งนี้ก็เนื่องจากได้รับ รสแห่งธรรมทานมากกว่า ท่านจึงตรัสรับรองไว้ว่า การให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง ดังนี้ ศาสนาจะตั้งเป็นหลักมั่นคงในจิตใจของพุทธบริษัทตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เนื่องจาก ธรรมรสที่ออกมาจากธรรมทานนั้นแล การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาที่เป็นมาไม่ขาด สูญ ก็เพราะธรรมทาน

มนุษย์ส่วนใหญ่ ส่วนน้อย ลงมาถึงครอบครัว และบุคคลเป็นราย ๆ ไป มีความ ประพฤติดีมีสันติสุขประจำหมู่ชน ก็เพราะธรรมทานที่ซึมซาบอยู่ในใจ การพัฒนาทางจิตใจ ซึ่งแปลว่า ความเจริญทางใจ รู้จักสิ่งดีชั่ว ควรประพฤติหรือไม่ควรเป็นต้น ก็เนื่องจากธรรม ทานทั้งนั้น ฉะนั้น ธรรมทานจึงเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้คนรู้จักประพฤติชอบชั่วดีมีศีลธรรม ทุกประเภท มีธรรมทานหรือธรรมรสเป็นสาเหตุสำคัญ ถ้าพูดถึงความสำคัญ ธรรมทานกับ วัตถุทานมีความสำคัญไปคนละทาง เช่นเดียวกับอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย มีความสำคัญไปคนละทาง แต่อย่าลืมนะว่า ส่วนสำคัญยิ่งกว่าอวัยวะต่าง ๆ ยังมี คือใจ

วันนี้ผมมารบกวนท่าน และเรียนถามผิดบ้างถูกบ้าง จึงกราบขอประทานโทษ โปรด อย่าได้ถือสา เรื่องของฆราวาสมันมีผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนี้ประจำนิสัย แม้เข้ามาในวัดมันก็ ยังมีผิดได้

ดิฉันได้ยินแต่ชื่อท่าน พอทราบข่าวว่าท่านมาก็ทราบว่าง่ายไปแล้ว รู้สึกเสียใจ บ้านดิฉันอยู่ไกล ซอยเข้าบ้านก็ลึก ไปมาไม่ค่อยสะดวกในเวลากลางคืน วันนี้ดิฉันดีใจมากที่ได้มากราบท่าน กำลังจะเลิกงาน พอเพื่อนโทร.ไปบอกว่าท่านมา ดีใจใหญ่ รีบมาทันที ยังไม่ได้กลับบ้าน ได้ทราบว่าพระธุดงค์มีอยู่ทางภาคอีสานแยะใช้ไหมคะ เพื่อนดิฉันเคยไปกราบท่านบ่อย ๆ ท่านได้เล่าให้ฟัง

มีบ้างแต่ไม่แยะสำหรับภาคที่เคยมีพระธุดงค์มากอยู่แล้ว แต่อาจเข้าใจว่าภาคอีสานมีพระธุดงค์แยะสำหรับภาคที่ไม่ค่อยมีพระประเภทนี้มากมาก่อน ภาคอื่นไม่ค่อยมีพระธุดงค์มากหรือ จึงได้เข้าใจว่าพระธุดงค์ทางภาคอีสานมีแยะ

ดิฉันไม่ทราบ ที่ถามนี้ก็เพราะเพื่อนเล่าให้ฟัง พระธุดงค์ท่านปฏิบัติอย่างไร จึงเรียกว่าพระธุดงค์คะ

อาจารย์ก็ไม่ทราบ ที่เรียกว่าพระธุดงค์นั้น คงจะเรียกตามพระที่ถือธุดงค์ ๑๓ เป็นข้อ ๆ ไป ซึ่งทรงบัญญัติไว้เพื่อขัดเกลากิเลส ผู้ต้องการชำระกิเลสของตนด้วยธุดงค์ก็ถือหรือสมาทานธุดงค์ข้อนั้น ๆ ตามแต่จะถือได้ก็ข้อไม่จำกัด แล้วก็ถือธุดงค์ข้อที่สมาทานแล้วนั้นเป็นกฎข้อบังคับตน ไม่ยอมฝ่าฝืน จนกว่าจะเห็นควรตามกาลสถานที่ โดยมากพระธุดงค์ทางภาคอีสานท่านก็ปฏิบัติเหมือนพระทั่ว ๆ ไป ที่จะผัดกันอยู่บ้างก็ตรงที่ปฏิบัติตามธุดงค์ เช่น ฉ้นในบาตร (ฉ้นสำรวมในบาตร) ฉ้นอาหารวันละมือ บิณฑบาตเป็นประจำมิได้ขาด บางกาลก็อยู่รุกขมูล คือ อยู่ใต้ร่มไม้ อยู่ในป่าช้า ในภูเขา ในป่าธรรมชาติ หรืออยู่อัปโภคาส คือที่แจ้ง ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร นอกจากนั้นก็ระเบียบวินัยเป็นอันเดียวกัน

เพื่อนดิฉันเล่าให้ฟังว่า พระธุดงค์ท่านเดินจงกรมกลับไปกลับมาด้วยท่าทางมีสติและสำรวมในบริเวณวัดหรือตามป่าช้า ๆ วัด บางเวลาก็เห็นท่านนั่งขัดสมาธิภาวนา ตัวตรงนิ่งไม่กระตุกกระตัก เหมือนไม่มีจิตใจรับรู้สิ่งที่มากระทบ เช่นยุ้งเป็นต้นเลย พระธุดงค์ท่านทำอย่างนั้นใช้ไหมคะ

โดยมากก็เห็นว่าท่านทำอย่างนั้น แต่ที่ไม่ทำก็อาจจะมี เพราะอาจารย์ก็ไม่ได้ไปสังเกตท่านทุกองค์และทุกวัด บรรดาพระที่เขาให้นามว่าพระวัดป่า พระธุดงค์อาจจะมีพระชู้เกียดปะปนอยู่ด้วยก็เป็นได้

ทำไมท่านพูดอย่างนั้น พระท่านมีชู้เกียดเหมือนฆราวาสด้วยหรือ ดิฉันก็เพิ่งมาได้ยินวันนี้เอง

ฆราวาสก็ยังมีคนชู้เกียด พระท่านก็มาจากฆราวาส กาย วาจา ใจทั้งหมดเป็นฆราวาสมาดั้งเดิมทั้งนั้น ที่มาเปลี่ยนใหม่ก็มีผ้าเหลือง เครื่องนุ่งห่มใช้สอย แต่ใจท่านจะ

เปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนใครก็ไม่ได้ เพราะอาจารย์ไม่สามารถรู้ใจคนอื่น แม้แต่ตัวเองยังรู้ไม่ได้ บางครั้งมันยังพาหาคะเมนเต็นรำไปทุกทิศทุกทาง ทุกสถานที่ ไม่มีกลางวันกลางคืน และไม่ได้สำนึกว่าตัวเป็นพระเป็นเณร นำละอายฆราวาสญาติโยมผู้ดี จะเห็นจิตพระที่เที่ยวแสดงหนังแสดงละครยิ่งกว่าสัปบุรุษผู้ดีเสียอีก ฉะนั้นอาจารย์จึงไม่กล้ายืนยันทั้งท่านผู้อื่นและตัวเสียเอง เพราะบางครั้งใจเราเองยังแสดงอาการเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นพระเอกนางเอกในหนังสด หนังแห้ง คืออารมณ์ปัจจุบันและอดีต ให้อารมณ์อย่างสด ๆ ร้อน ๆ คนอื่นที่มีกิเลสเหมือนกันก็อาจมีทางเป็นไปได้ จึงถือเป็นธรรมดาของคนมีกิเลสจะพึงมีผิดมีพลาดได้ ไม่ว่าจะพระและฆราวาส ด้วยเหตุดังที่เรียนมานี้ อาจารย์จึงไม่กล้าชมพระรุดงค์ท่านว่าจะขยับไปเสียทุกองค์ เพราะอาจารย์เองก็ในนามของพระรุดงค์รูปหนึ่ง มันยังเกียจคร้านได้ต่อหน้าต่อตาเราโดยไม่ละอายว่าตนเป็นพระรุดงค์บ้างเลย

จิตพระรุดงค์ท่านยังมีดินรนกวัดแกว่งเหมือนฆราวาสอยู่หรือไม่ เพราะท่านมีแต่ความสำรวมระวังตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้เที่ยวทางโน้นโดนสิ่งนี้อยู่เรื่อยแบบฆราวาส

เวลาสำรวมระวังจิตก็ไม่ไป แต่เวลาเผลอจิตก็ไปเที่ยวเล่นพ่นพ้านไม่มีความละอาย ยิ่งกว่าวานร(ลิง) เสียอีก ตอนเผลอนี้เป็นเวลาสำคัญที่จิตจะลืมความสำนึกตัวว่าเป็นจิตพระรุดงค์หรือเป็นจิตวานรตัวคะนอง ไม่มีใครกล้าตัดสินได้

เวลาพระท่านไปอยู่ในป่าในภูเขา มีคนตามส่งอาหาร หรือทำอาหารไว้คอยถวาย ท่านบ้างไหม

ไม่มีทั้งผู้ตามส่งและผู้ทำอาหารคอยถวาย เพราะท่านไม่สนใจกับเรื่องยุ่งยากต่าง ๆ ท่านได้ฉันอะไร เมื่อไม่มีทั้งผู้ตามส่งอาหาร และผู้ทำอาหารถวายท่าน ท่านก็ฉันแบบพระรุดงค์ คือฉันตามสิ่งที่มีที่ เกิด ไม่มีก็ไม่กังวลให้ยุ่งไป ทำไมพระรุดงค์จึงชอบอยู่แต่ในป่าในเขา อยู่ในแดนบ้านหรือในเมืองไม่ได้หรืออยู่ในบ้านหรือในเมืองก็ได้ แม้ในกรุงเทพฯ ท่านยังเคยมา และเคยอยู่ไม่ว่าแต่ในป่าอย่างเดียว

ท่านมากรุงเทพฯ โดยมากมาในกิจนิมนต์ต่างหาก ท่านมิได้มาด้วยความสมัครใจ และท่านเห็นประโยชน์อะไรจึงชอบอยู่แต่ในป่า การอยู่ในป่าก็บออยู่ในบ้านในเมืองการทำ ความเพียรภาวนาต่างกันอย่างไรบ้าง

การอยู่ป่า มีเวลาทำความพากเพียรมากกว่าที่ธรรมดา สิ่งรบกวนและขั้ววนเพื่อเสริมกิเลสให้ฟุ้งซ่านไม่ค่อยจะมีหรือไม่มีจากภายนอก เป็นความสะดวกสำหรับทำความเพียรได้ดีและตลอดเวลาที่อยู่ในป่า ใจก็บังคับง่าย รู้สึกผิดชอบชั่วดีกว่าธรรมดาที่เคย

เป็นมา สติกับจิตมีทางใกล้ชิดกันมากกว่าปกติธรรมดา สิ่งที่เคยเป็นข้าศึกไม่ค่อยมีโอกาส
รังความจิตได้อย่างง่ายดาย

เวลาพระธุดงค์ท่านนั่งภาวนา ท่านเคยเห็นอะไรบ้าง พวกภูตผีท่านเคยเห็นบ้างไหม
ไม่ค่อยได้ยินท่านพูดว่าเห็น หรือจะเห็นอาจารย์ก็ไม่มีโอกาสทราบ ถ้าท่านไม่เล่าให้
ฟัง

ท่านเคยเล่าให้ท่านฟังบ้างไหมว่า ท่านได้เห็นภูตผีหรือเทวบุตรในที่นั้น ๆ
ไม่เคยเล่า เพราะไม่ใช่เรื่องจำเป็นในวงธรรมที่ควรส่งเสริมความเพียรทางใจ
ที่ว่าท่านบรรลุมรรค ผล นิพพานนั้น ท่านบรรลุอย่างไร
อาจารย์ก็ไม่ค่อยจะทราบได้ ท่านคงบรรลุเหมือนเราบรรลุปฏิบัติภาวนานี้กระมัง
อาจารย์ขอขอบิณฑบาตในสิ่งที่สุดท้ายของผู้ตอบเช่นเรา ๆ ท่าน ๆ (คำว่าบรรลุปฏิบัติภาวนา
หมายความว่า ท่านเปลี่ยนจากความเป็นปุถุชนขึ้นไปเป็นอริยบุคคลเป็นชั้น ๆ)

โดยมากครั้งก่อน ๆ เคยได้ยินพระท่านบรรลุ โสดา สกิทา อนาคา และอรหัตในป่า
ในเขาเสมอ ดิฉันทราบว่าพระธุดงค์ท่านอยู่ป่า ท่านอาจจะบรรลุธรรมอย่างนั้นบ้าง จึงได้
เรียนถามท่านเพราะอยากรู้

การบรรลุมรรคผล โดยมากก็บรรลุจากการภาวนา หรือไม่ก็จากการแก้ปัญหาหรือ
จากการฟังเทศน์ ดังหลักธรรมที่ท่านบอกไว้ ส่วนคุณก็คงเคยภาวนา ฟังปัญหา และเคยฟัง
เทศน์มาเช่นเดียวกันกับพระธุดงค์ ควรจะทดสอบและทราบการบรรลุมรรคผลจากตนเอง
ได้เหมือนกัน แต่เพราะเหตุไรจึงได้นำปัญหาที่ควรแก้วิสัยของตนมาถามผู้อื่นเล่า

ดิฉันเคยทำบ้างตามที่อาจารย์ท่านสอน แต่ไม่เคยมีประสบการณ์ในสิ่งที่เรียนถาม
จึงอยากทราบและเรียนถามไปตามภาษาอย่างนั้นเอง ดิฉันต้องขอร้องที่ยังไม่หายอยาก
คือเวลาพระธุดงค์ท่านบำเพ็ญเพียรในป่า ท่านไม่ได้บรรลุมรรคผลเหมือนครั้งก่อนบ้าง
หรือ ทำไมทุกวันนี้ไม่เห็นได้ยินพระท่านบรรลุบ่อยเหมือนครั้งโน้น

แม้จะมีผู้บรรลุหรือบรรลุอยู่ในที่เช่นไร และใครเป็นผู้บรรลุก็ตาม การบรรลุก็ไม่ใช่ว่า
นาฬิกา หรือระฆังที่จะให้สัญญาณแก่คนอื่นทราบในขณะที่บรรลุ เหมือนพระตีระฆังลงทำ
วัตรฟังเทศน์กัน จึงไม่อาจทราบได้ทุกรายและทุกเวลาที่บรรลุ

ครั้งก่อนโน้นก็ไม่เห็นมีนาฬิกา หรือระฆังตีให้สัญญาณบอกเวลาบรรลุ แต่ทำไมคน
ทราบกันว่า ท่านบรรลุอยู่ที่นั่น ๆ วันนั้น เวลาเท่านั้นเล่า

คุณทราบเรื่องของท่านว่าได้บรรลุมาจากไหน ใครบอกคุณถึงทราบเล่า

ดิฉันทราบประวัติของท่านในหนังสือค่ะ

ในหนังสือบอกว่ามีตีระฆังย่าห้อย อันเป็นสัญญาณการบรรลุมรรคผลของท่านด้วย หรือ

ไม่มีค่ะ แต่ดิฉันก็ทราบมาอย่างนั้นจริง ๆ ผู้ที่เรียงประวัติท่านทราบได้อย่างไร เมื่อท่านผู้ได้บรรลุไม่บอกให้ทราบ

ตอนนี้อาจารย์ก็ชักจนเหมือนกัน เพราะคุณถามมีเหตุผลที่น่าจนจริง ๆ เอาละขอพักไว้ เราพูดเรื่องใหม่กันดีกว่า

แล้วเรื่องไหนจะดีกว่าเรื่องบรรลุมรรคผลเล่าท่าน ดิฉันเข้าใจว่าเรื่องบรรลุเป็นเรื่องยอดเยี่ยมของท่านผู้บรรลุ และยอดเยี่ยมของศาสนาที่ทรงไว้ซึ่งมรรคผลอย่างสมบูรณ์

คำว่า ดีกว่านั้น ไม่ได้หมายความว่าดีกว่าการบรรลุมรรคผล แต่ดีกว่าตรงคนไม่จนมุมต่างหาก นี่เป็นเรื่องพูดยาก

ใครจะจนมุมเล่าท่าน เพราะเราก็พูดกันเรื่องธรรมะธัมโมต่างหาก ไม่ได้มาไล่กันให้จน พอจะพยายามหาทางออกด้วยวิธีดีกว่า

ใครจนก็ไม่ดีทั้งนั้น เพราะโลกเขาถือกัน เช่นสัตว์จนมุม ก็คือสัตว์ตัวรองจะตายอยู่ท่าเดียว คนจนมุมก็คือคนที่รอจะตายอยู่แล้ว แม้พระจนมุมก็คงไม่ผิดลักษณะที่กล่าวมา ฉะนั้นคำว่าจนตรอกหรือจนมุมจึงไม่เป็นสิ่งที่ใคร ๆ จะพึงปรารถนา ถ้าพูดหรือถามกันไปมาก เดี่ยวบางท่านจะไม่มีเวลาพอ เพราะท่านจะไปธูระอยู่แล้ว

พระที่ท่านบรรลุมรรค ผล นิพพานแล้ว ท่านยังกลัวต่อโลกธรรม มีความนิทานเป็นต้น อยู่ไหมคะ

ท่านที่บรรลุถึงนิพพานแล้ว ท่านจะเอาอะไรมากลัว เพราะความกลัวก็เป็นกิเลส ส่วนพวกเราไม่ใช่คนประเภทนั้น จึงควรกลัวไว้ นั่นแลเป็นการดี และเหมาะสมกับปุถุชน คนกิเลสหนา ขึ้นกล้าไปมากก็จะมีหิริโอตตปปะเหลื่ออยู่ในใจและความประพฤติเลยก็ยิ่งจะแย่มาก

คนที่มีหิริโอตตปปะ คือคนกลัวโลกธรรมใช่ไหมคะ

ใช่ เพราะผู้มีหิริโอตตปปะสมบูรณ์แล้วย่อมหลีกเลี่ยงโลกธรรมได้ในทางใจ ไม่เป็นผู้คอยรับคะแนนและคอยจะถูกตัดคะแนนจากโลกธรรมซึ่งมีทั้งดีและชั่ว ทั้งสุขและทุกข์ ทั้งนิทานและสรรเสริญ ทั้งได้มาและเสียไป เหมือนคนสามัญทั่ว ๆ ไป คุณทราบไหมว่า โลกธรรมทั้งแปดเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์และกังวลอันใหญ่หลวง

ทราบค่ะ และอดจะเลือกเก็บเอาสิ่งที่ตนชอบและปิดทิ้งสิ่งที่ตนไม่ชอบไม่ได้

แล้วสมหวังตั้งใจนึกหรือเปล่า

ไม่สมหวังค่ะ บางครั้งยิ่งเพิ่มทุกข์ให้เราเป็นก่ายกองจนผิดคาดหมายก็มีจนนับไม่ถ้วน

ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะโลกธรรมเป็นสิ่งที่ปลอมแปลง คอยแฝงอยู่กับผู้ที่รักชอบและเกลียดชัง แต่ไม่อาจจะเข้าแอบแฝงกับผู้ที่รู้เท่า และพอตัวกับโลกธรรมแล้ว เช่น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านเหล่านี้โลกธรรมไม่กล้าอาจเอื้อมเข้าถึงได้ และกลายเป็นของเศษเดนไปตามธรรมชาติ ไม่มีพิษภัยที่สามารถยังท่านให้หลงตามได้ตลอดกาล

ทางภาคอีสานทราบว่า มีพระอาจารย์สอนกรรมฐานมากกว่าภาคอื่น ๆ ไซ้ใหม่คะ อาจารย์ไม่ทราบว่าภาคอื่น ๆ จะมีอาจารย์สอนกรรมฐานมากน้อยเท่าไร จึงไม่กล้าเรียนคุณ เพื่อว่าภาคอื่น ๆ มีมากกว่าก็จะเป็นการโกหกกัน

เวลาพระอาจารย์กรรมฐานท่านสอนธรรม ท่านสอบถามเป็นราย ๆ ไปก่อน หรือท่านสอนไปเลยทีเดียว ดิฉันคิดอยากไปเรียนและปฏิบัติกับท่านจะขัดข้องไหม

ถ้าเราไม่ขัดข้องตัวเอง คิดว่าท่านคงไม่ขัดข้อง การสอนธรรมแก่ผู้ไปอบรมทั่ว ๆ ไป ท่านก็สอนไปเลยและสอนธรรมภาคทั่วไป แต่พระที่ไปอบรมกับท่านมานานพอควรมีความสงสัยเรียนถามท่าน ๆ ก็ตอบให้เป็นราย ๆ ไป จากนั้นก็เริ่มเทศน์อบรมทางภาคปฏิบัติทางจิตใจ ตามชั้นภูมิของผู้ไปอบรมเป็นลำดับไป จบแล้วหากมีผู้เรียนถามท่านก็อธิบายให้ฟังเป็นราย ๆ แต่เนื้อธรรมนั้นไม่แน่นอนว่าหายาบหรือละเอียด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิจิตของผู้ไปอบรมและเรียนถาม ถ้าเริ่มอบรมก็สอนชั้นเริ่มแรก ผู้มีสมาธิความสงบใจพอควร ก็สอนภาคสมาธิ และละเอียดขึ้นไปตามลำดับจิตของผู้อบรม ผู้พิจารณาทางปัญญา ก็สอนทางปัญญาเป็นชั้น ๆ ไป และสอนไปตามความหายาบและละเอียดของผู้ศึกษา จนสุดกำลังความสามารถจะสอนได้

ถ้าจิตของผู้มาอบรมบรรลุธรรมเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป เริ่มแต่พระโสดา สกิทาคา อนาคา และพระอรหันต์ ท่านจะทราบได้ไหมคะ

ถ้าท่านมีภูมิธรรมสูงกว่าผู้ไปอบรม และผู้ไปอบรมเรียนความเป็นไปของตนให้ทราบ ท่านก็ทราบได้ ถ้าท่านมีภูมิธรรมต่ำกว่าผู้ไปอบรมก็ทราบไม่ได้ เหมือนเด็กภูมิอนุบาลไม่สามารถทราบภูมิความรู้สูง ๆ ของผู้ใหญ่ได้ฉะนั้น

ถ้าผู้ไปหาท่านเป็นพระอรหันต์ แต่ไม่เล่าความเป็นของตนถวายท่าน ท่านจะทราบได้เองไหม

ตรงนี้อาจารย์ชัคจะติดเสียแล้ว จึงขอผ่านไป โปรดถามข้อใหม่ ซึ่งพอจะเรียนให้
คุณทราบได้บ้าง

ก็พระอรหันต์ท่านมีญาณนี้ท่าน จะไม่ทราบเรื่องคนอื่นได้อย่างไร

ญาณก็เป็นญาณของพระอรหันต์ต่างหาก ไม่ใช่ญาณของอาจารย์สอนกรรมฐาน ถ้า
องค์ที่ท่านสอนมีญาณท่านก็พอทราบได้ ถ้าท่านไม่มีจะให้ท่านทราบได้อย่างไร

คำว่าพระอรหันต์แล้วต้องมีญาณทุกองค์มิใช่หรือท่าน

อาจารย์ขอขอบทบาทคุณ กรุณาอย่าได้ถามถึงญาณของพระอรหันต์เลย รู้สึกไม่
สะดวกชอบกล เหมือนจะเป็นไข้ เดี่ยวจะไปฉันทยา เวลาไม่พอ

พระธุดงค์ที่มาอบรมกับพระอาจารย์กรรมฐานที่มีภูมิธรรมสูง ๆ มีบ้างไหมคะ

จะมีภูมิสูงหรือต่ำ อาจารย์ไม่กล้าเรียน เพราะเราพูดกันเพิ่งผ่านมาเมื่อกี้ เกี่ยวกับ
พระที่ไปอบรมกับท่านว่ามีภูมิสูงต่ำต่าง ๆ กัน เริ่มแต่โสดาขึ้นไปถึงพระอรหันต์ ถ้าท่านรู้
ท่านก็แก้ตามภูมิติดขัดของผู้ไปอบรม โดยไม่จำเป็นต้องออกชื่อภูมิธรรมของท่าน ว่าท่าน
องค์นั้น ๆ มีภูมิจิตสูงดังนี้ ซึ่งเป็นที่สะดุดใจของท่านผู้ฟังทั่ว ๆ ไป และคำว่าท่านองค์นั้น
ได้สำเร็จธรรมขั้นนั้น ๆ มีภูมิจิตอยู่ขั้นนั้น ๆ ดังนี้ เราพูดกันตามหลักปฏิบัติโดยไม่ต้อง
ระบุใคร จะเป็นความสะดุดทั้งผู้ถามทั้งผู้ตอบ และท่านผู้ฟังทั่ว ๆ ไป

ตามที่ดิฉันเรียนถามท่านคงจะผิด เช่น ถามเรื่องญาณของพระอรหันต์นั้น ผิดไหม
ท่าน

คุณผู้ถามคงไม่ผิด เพราะถามด้วยความรู้สึกของตน และด้วยความประสงค์อยากรู้
แต่มันผิดอยู่ตรงที่อาจารย์ผู้ติด ตอบคุณไม่ได้นี้เท่านั้นเอง อาจารย์เองก็ไม่อยากผิด เพราะ
การตอบไม่ได้ แต่อยากจะถูกทั้ง ๆ ที่ตอบไม่ได้ เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดชนิดพิสดารนี้เสีย
จึงควรจะยุติกันที่ ไม่อยากให้อถาม จะเป็นความเหมาะสมกับกิเลสตัวพิสดารนี้มาก คุณพอ
เข้าใจมิใช่หรือ

พอเข้าใจค่ะ แต่เสียดายอยากฟังเรื่องของพระอรหันต์ และผู้บำเพ็ญในธรรมชั้น
ต่าง ๆ กันเพื่อบรรลุพระอรหันต์

ใครก็เป็นคนทั้งคนจะไม่เสียดายอย่างไร ยังอยากบรรลุเสียด้วยซ้ำไป คุณยัง
เพียงแต่อยากฟัง นับว่าพอประมาณ

ถ้าพอจะเป็นไปได้ ดิฉันก็ไม่เพียงบ่นเสียดายอยากฟังเท่านั้น ยังจะพยายามจนได้
บรรลุอย่างสมใจแน่นอน แต่ว่าสภานาขนาดดิฉันแม้จะตายแล้วกลับมาเกิด และเกิดแล้วตาย

ไปสักก็พันครั้งก็ไม่มีทางได้บรรลุ จึงเป็นเพียงบ่นเสียตายอยากฟังเรื่องของท่านก็เป็นขวัญใจพอแล้ว สำหรับวาสนาขนาดดิฉัน

ผู้ที่ท่านสำเร็จมรรค ผล นิพพาน ประจักษ์แก่โลก ก็ไม่ปรากฏว่าท่านได้ทาบหามตุ้มกับริ้วาสนามาเกิดและติดตัวออกมาด้วย มีเพียงธาตุสี่ ชั้นห้า ดิน น้ำ ลม ไฟ และใจ ครองร่างออกมา เช่นเราทั้งหลายนี้แล ส่วนวาสนานั้นอยู่ในส่วนลึกของดวงใจ โดยเจ้าตัวก็ไม่รู้ในระยะนั้น ต่อเมื่อได้บำเพ็ญส่งเสริมอยู่เสมอไม่ลดละก็ค่อยเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนปรากฏดอกผลให้เห็นชัดเจนทั้งตนและผู้อื่น แม้เราเองจะมีวาสนามากน้อยก็ไม่มีใครทราบ เฉพาะตัวเราเองก็ยังทราบไม่ได้ แต่พยายามบำเพ็ญส่งเสริมอยู่เสมอไม่ทอดธุระ ก็จำเป็นต้องออกดอกออกผลเช่นเดียวกับท่านที่ถึงแดนเกษมไปแล้ว ฉะนั้น ท่านจึงสอนไม่ให้ดูถูกกัน และวาสนาของกันและกัน เพราะต่างคนต่างมีอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ ไม่สามารถแสดงออกมาภายนอกได้เหมือนวัตถุอื่น ๆ

ที่สำคัญยิ่งก็คือการบำเพ็ญความดีนี้แล คือเครื่องบำรุงส่งเสริมลำดับ คือใจให้มีความเจริญงอกงามขึ้นเป็นลำดับ จนสุดขีดของความเจริญได้แก่บรรลุมรรค ผล นิพพาน มีความดีเท่านั้นคือทางเจริญจนสุดขีดสุดแดน โปรดจำไว้ให้ถึงใจจริง ส่วนความชั่วคือสิ่งตัดรอนหรือกีดขวางทางเดินของตนเพื่อไปสู่ความเจริญ เกิดชาติใดภพใดก็เป็นคนจนตรอก สัตว์จันมุม ตลอดภพตลอดชาติ เพราะความชั่วที่ตัวทำไว้แล้วตามตัดรอนกีดขวางให้หาทางก้าวเดินไปไม่ได้ การฝึกรบมตนโปรดอย่าเข้าใจว่าผู้อื่นใดจะทำแทนได้ ถ้าตนไม่ทำเองแล้วก็ภพที่ชาติก็ยังจมติดอยู่นั้นแล ไม่มีวันเจริญขึ้นเองได้ โปรดทราบว่าคุณจะต้องอาศัยคนมั่งมีอยู่ คนโง่ต้องอาศัยคนฉลาดพาดำเนินงานต่าง ๆ คนตาบอดต้องอาศัยคนตาดีพาเดิน จะไปจะอยู่จะทำโดยลำพังตนเองย่อมไม่สำเร็จประโยชน์อะไรทั้งนั้น เพราะไม่มีทางช่วยตัวเองได้

เราเป็นคนโง่และตาบอดทางใจ ควรยึดท่านผู้ฉลาดและตาดีคือพระพุทธเจ้า และหลักธรรมเป็นเข็มทิศทางเดิน จะถึงความปลอดภัย แต่ลำพังตนเองไม่เป็นท่า ถ้าหากจะเป็นได้โดยลำพังตนเองแล้ว ต่างคนก็ต่างไปจนสุดขีดแห่งความสุขต่าง ๆ กันแล้ว ไม่มีใครยังเหลือเป็นเศษทุกข์และบ่นทุกข์อยู่ในโลกกองทุกข์นี้เลยแม้แต่คนเดียว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพวกเรายังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยท่านผู้ตาดีและฉลาดในแนวทางพาเดิน เราก็อพลอยได้สืบคลานไปตามได้ ถ้าไม่ซี้เกียจและอวดฉลาดอันเป็นเรื่องฆ่าตัวทิ้งหมกไว้ในตรอกในโคลนตามที่ชื่อว่า จมไปเลยเท่านั้น คนเราต้องมีทางออกจนได้

พอทราบจากท่านอธิบายว่า วาสนาอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ ดิฉันรู้สึกว่ายากใจโล่งขึ้นมาบ้าง กับตอนหลังว่า ท่านสอนไม่ให้ดูถูกกันและวาสนาของกันและกัน เพราะวาสนาต่างคนต่างมีและต่างคนต่างสร้างมา เพียงแต่ยังไม่สามารถแสดงตัวออกมาได้อย่างเต็มที่เท่านั้น เมื่อได้รับการอบรมส่งเสริมไม่ลดละ ความดีก็มีทางเจริญเป็นลำดับจนสุดขีดของความเจริญดังนี้ รู้สึกมีหวังขึ้นอีกแยะ ประหนึ่งจะประสบแดนพ้นทุกข์ในเวลาไม่นาน ความคิดอย่างนี้จะถูกไหมคะ หรือจะเป็นความคิดเกินภูมิไปเสีย โปรดท่านช่วยชี้แจงด้วย

ความคิดนั้นถูก และไม่จัดว่าเป็นความคิดเกินภูมิ ยิ่งกลับเป็นสิ่งที่น่าชมเชยเสียอีกว่า เป็นความคิดที่เหมาะสมกับภูมิมนุษย์ผู้มีความฉลาดหาอุบายช่วยตัวเองได้ และดีกว่าความคิดที่เคยเบียดเบียน และฆ่าตัวเองมาเป็นประจํานิสัยมนุษย์เป็นไหน ๆ

ความคิดทุกประเภทที่จะก่อความเสียหายแก่ตัวและคนอื่นนั้นแล จัดเป็นความคิดที่เบียดเบียนตัวเอง เช่นคิดว่าบุญน้อยวาสนาไม่มี บุญไม่สั่งให้ การทำความดีเพื่อความเจริญแก่ตนทุกประเภท เห็นว่าสุดวิสัยของตนว่าจะทำได้ ยกให้เป็นเรื่องหรือหน้าที่ของคนอื่นที่ท่านดีไปเสีย สิ่งที่ดีช้าเลวทรมานแล้วไปเที่ยวหาเก็บเศษเก็บเดนมาเบียดเบียน และสังหารตนตลอดเวลาที่คิดได้ โดยไม่คำนึงว่าเหมาะสมกับตนที่เป็นมนุษย์ทั้งคนหรือไม่ เหล่านี้จัดเป็นความคิดที่เบียดเบียนและสังหารตนทั้งนั้น ผู้ที่รู้จักดี ชั่ว สุข ทุกข์อยู่บ้าง ไม่ควรคิดและไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแย่งชิงงานของสัตว์ผู้ไม่รู้ภาษาอะไรมาทำเสียหาย ผลก็จะกลายเป็นทำนองสัตว์ป่าเสวยกรรมในร่างมนุษย์ไปเสีย

คำว่า เสวยผลกรรมของสัตว์ในร่างมนุษย์นั้นหมายความว่าอย่างไร ก็คนเป็นผู้ทำ แต่แล้วสัตว์เป็นผู้เสวยผลแทนอย่างนั้นหรือ

คนเป็นผู้ทำชั่ว เวลาเสวยผลก็คน ๆ นั้นแลเป็นผู้เสวย แต่กลายเป็นคนชั่วไปแล้ว เช่นนายดีไปทำโจรกรรม ขโมย ปล้นจี้เขา เวลาถูกจับได้มาเสวยผลกรรมของตน ก็นายดีคนนั้นแหละเป็นผู้เสวยผลกรรม แต่ได้กลายเป็นนักโทษดีไปเสียแล้ว ไม่ได้เป็นฐานะนายดีเหมือนแต่ก่อน เมื่อนายดีตายไปตกนรกเพราะกรรมชั่วของตัวพาให้เป็นไป นายดีก็ต้องเป็นสัตว์นรกเสวยกรรมอีกต่อไป ฉะนั้นจะว่าคนเป็นผู้ทำ แต่สัตว์เป็นผู้เสวยก็ไม่ผิด เพราะนายดีได้กลายเป็นสัตว์ไปเสียแล้ว หรือจะเรียกในเวลาเขาเป็นมนุษย์อยู่ว่าเขาเสวยกรรมของสัตว์ในร่างของนายดีก็ได้

ทีนี้ดิฉันพอเข้าใจบ้าง แต่คำว่ากรรม ฟังแล้วน่ากลัวจริง เหมือนจะบีบบังคับต่อหน้าต่อตาไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้น ความจริงแปลว่าอะไร และหมายความว่าอย่างไรคะ

น่ากลัวจริง ท่านจึงสอนไม่ให้เอาดีต่อกรรม ใครเอาดีและฝืนทำกรรมชั่ว ผู้นั้นจะต้องถูกบังคับต่อหน้าต่อตาไม่วิเคราะห์ใครจริง ๆ แต่กาลไหน ๆ มา ผู้ฉลาดจึงเคารพกรรม ไม่ทำแบบสุ่มเดา กรรมถ้าแปรอย่างเห็นกับตา ก็แปรว่าเกาะติดเกาะไม่ออก ใครเอาดีเก่งไปทำชั่ว กรรมชั่วต้องเกาะติดทันที เกาะไม่ออกและไม่มีเครื่องมือใด ๆ ในโลกจะสามารถเกาะออกได้ ทั้งไม่วิเคราะห์ใครด้วย ใครเอาดีต้องโดนดีทุกรายไปไม่รอด และไม่มีลวดลายว่าตัวยังเก่งเหลือกลับไปบ้าน

ไม่เหมือนแชมป์โลกไปป้องกันตำแหน่ง ซึ่งบางครั้งตกเป็นของเขา แต่บางครั้งป้องกันไว้ไม่อยู่ ไม่ได้พาตำแหน่งชื่อเสียงกลับมา แต่ไปทำกับกรรมชั่วจะอย่างไรแชมป์โลกไม่ได้ ต้องหงายลงเวทีทุก ๆ ราย ไม่มีเหลือคำवादติกลับบ้านแน่ ที่อธิบายมาแล้วเป็นฝ่ายชั่ว ผู้เริ่มทำก็เริ่มเป็นคนชั่วในขณะที่ทำ ใครจะรู้หรือไม่ ไม่สำคัญ แต่สำคัญที่ต้องให้ผลไปตามลำดับที่ทำมาน้อย ส่วนกรรมดีก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ที่ผิดกันก็เพียงกรรมดีให้ผลเป็นสุขเท่านั้น โปรดเข้าใจตามนี้

ถ้าเช่นนั้น กรรมก็มีอำนาจเหนือสิ่งใด ๆ ในโลกใช้ไหมคะ เพราะฟังแล้วน่ากลัวจังเลย

จะว่ากรรมมีอำนาจเหนือสิ่งใด ๆ ก็ถูก เพราะเมื่อทำกรรมแล้วกรรมต้องมีอำนาจให้ผล แต่ก่อนหน้าจะลงมือทำกรรม เจ้าของผู้ทำมีอำนาจเหนือกรรม จะทำกรรมดีก็ได้ กรรมชั่วก็ได้ กรรมเป็นกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่วก็ได้ ตามแต่พอใจ กรรมดี หรือกรรมชั่วไม่มาบังคับได้ ถ้าเราไม่ยินยอมหรือชอบใจเพื่อทำกรรมนั้น ๆ เสียเอง แต่พอลงมือทำแล้วกรรมต้องมีอำนาจให้ผลสุขทุกข์ ไปตามหน้าที่ ไม่มีการแบ่งรับแบ่งสู้เหมือนโลกทั่ว ๆ ไป และอำนาจผลดี ชั่ว สุข ทุกข์ อย่างเป็นธรรมไม่ลำเอียง

ฉะนั้น ท่านจึงสอนไว้ว่า *กมฺมํ สตุเต วิชชติ* กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เป็นต่าง ๆ กัน ความแตกต่างของสัตว์ไม่ว่าทางรูปร่าง และนิสัยใจคอ ความประพฤตินั้น ไม่ใช่เพราะแบบพิมพ์ทางกาย คือมารดาบิดา ผู้ให้กำเนิดเป็นสำคัญ แต่ส่วนสำคัญ คือแบบพิมพ์ทางใจที่สำเร็จมาจากกรรมที่ตนทำไว้ ทั้งนี้เราพอจะทราบได้จากลูก ๆ ที่มีพ่อแม่เป็นแบบพิมพ์คนเดียวกัน แต่สิ่งสำเร็จรูปออกมา คือลูกหญิงลูกชาย จะมีรูปลักษณะต่างกันไปเป็นราย ๆ

ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่คนเดียวกัน การเลี้ยงดูทุกอย่างก็แบบเดียวกัน ความรักก็รักเหมือนกัน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาก็แบบเดียวกัน การอบรมสั่งสอนก็แบบเดียวกัน การให้การศึกษาก็แบบเดียวกัน ไม่มีอะไรผิดกันที่จะทำให้เด็กแตกต่างกัน ทั้ง

รูปร่างลักษณะนิสัย และความประพฤติทุกด้าน แต่กลับตรงข้ามทั้งรูปร่างลักษณะ อัจฉริยะ ใจคอ ความประพฤติ เป็นไปคนละรูปละรอย ไม่มีอะไรซ้ำกันพอจะเป็นพยานยืนยันว่า เด็กเหล่านั้นคือเด็กแบบพิมพ์ แต่กลายเป็นเด็กที่สำเร็จรูปขึ้นมาจากการปั้น ด้วยฝีมือของ นายช่างซึ่งไม่มีแบบพิมพ์ตายตัวเลย ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับกรรมของผู้ทำหน้าที่เบามากน้อย ต่างกัน ทั้งฝ่ายดีและชั่ว เวลาเกิดมาจึงไม่มีอะไรเป็นแบบพิมพ์ตายตัว นอกจากจะเป็นไปตามกรรมที่ตนทำไว้เท่านั้น

ฉะนั้น คุณสมบัติของเด็กแต่ละคนจึงแสดงอย่างแจ่มชัด ว่ามีกรรมเป็นของตัวมาแต่กำเนิด โดยมีได้อาศัยหีบหุ้มของบิดามารดา หรือของใครมาสวมเข้าให้กลายเป็นจิตนิสัยของผู้นั้น ๆ ไป คงเป็นสมบัติดั้งเดิมของเด็กอยู่นั่นเอง นี่แลหลักกรรมประจำสันดานของสัตว์ที่ฝังลึกอยู่ส่วนภายใน ซึ่งใครไม่สามารถมองเห็นได้ทั้ง ๆ ที่มีอยู่ด้วยกันทุกรายทั่วไตรภพ แม้จะพอมองเห็นได้บ้างก็เพียงกิริยาที่แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น ฉะนั้นคนฉลาดจึงกลัวฤทธิ์ของกรรม แต่คนโง่อย่างพวกเรากล้าหาญแบบไม่รู้จักตาย เหมือนพวกแมลงเม่าหาญต่อไฟ พวกมันบินเข้าไปเกาะไฟถูกไหม้จนปีกขาดเหลือแต่ตัว ยังอุตส่าห์ไต่ขึ้นไปเกาะไฟได้อีก ไม่ยอมเห็นโทษและหาทางออกเพื่อพ้นภัย จนที่ที่สุดปีกก็หายตัวก็ตายหมดหมดความหวังไปเสียที ทั้งนี้อาจารย์พูดไปตามภาษาป่า ๆ อย่างนั้นเอง ถ้าผิดขอภัยด้วย

ไม่ผิดค่ะ ตามความรู้สึกของดิฉัน คนอื่นดิฉันไม่ทราบ แต่คงจะมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน เพราะสิ่งที่กล่าวมานี้มีอยู่เกี่ยวกับทุกคน ตลอดลูกหลานก็มีเต็มบ้านเต็มเมืองเหมือนกัน นิสัยของเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็มีอยู่และแสดงออกมาให้เห็นกันทั่วโลก ไม่มีปิดบัง ถ้ามีสิ่งเกิดอยู่บ้างก็คงรู้ นอกจากไม่สนใจ แม้เรื่องของตัวเองก็ไม่มีโอกาสรู้ตลอดกาล ท่านแสดงตอนคนฉลาดพากันกลัวกรรม แต่คนโง่กลับพากันกล้าหาญเหมือนพวกแมลงเม่า รู้สึกจะถูกตัวดิฉันคนเดียวเสียหมดที่ไม่รู้ภาษาจริง ๆ ยิ่งกว่าแมลงเม่าเสียอีก พอถูกเขี่ยเสียบ้างก็รู้สึกตื่นตัวนิด ๆ และรู้สึกเป็นคดีดี เพื่อดิฉันเกิดเป็นบ้ำขึ้นมาจะได้นำเอาคดีนี้มาปราบเสียบ้าง อย่างน้อยก็พอให้มันสงบความกล้าหาญไม่รู้จักตายลงได้บ้างเป็นพัก ๆ ก็ยังดี

คนเราถ้าได้ยินได้ฟังบ่อยก็พอมีทางยับยั้งตัวได้บ้าง ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ที่เคยชินเสียจนเกินไปที่ทำให้เสียจนไม่สามารถนับอ่านได้ เวลาฟังธรรมใจรู้สึกสงบเย็นสบาย แต่เวลากลับไปถึงบ้านไม่ทราบมันหายไปไหนหมด เหมือนกับมีปีก ดีใจก็ง่าย เสียใจก็เร็ว จนตามไม่ทัน เมื่อมาคิดดูผลแล้ว ล้วนแต่เป็นความไม่ดี แต่ก็ขยันคิดขยันทำ ไม่มีประมาณในตัวเสียเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเรียกคนประเภทตั้งตัวดิฉันเองว่าเป็นคนหลักลอย

ก็ไม่ผิด เพราะล้าวนแต่คิดและล้าวนแต่ทำทั้งวันทั้งคืน แต่จะหาหลักยึดพอให้เป็นที่เย็นใจ บ้างกลับมองไม่เห็น

สิ่งที่มองเห็นเป็นประจำก็คือความวุ่นวายส่ายสั่ว ไม่มีเวลาอยู่เฉยๆ ได้เลยแม้แต่ขณะหนึ่ง คำว่า *นตฺถิ สนฺติปริ สุขิ* ความสุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี คนประเภทดังพวกดิฉัน จึงไม่มีทางจะมองเห็นได้แม้ขนาดแสงหิ่งห้อยเลย ส่วนจิตของพระอรหันต์ท่านผู้บริสุทธิ์แล้วคงแสนสำราญ ในท่ามกลางโลกซึ่งกำลังร้อนระอุ ท่านคงไม่คิดปรุงให้วุ่นวายเหมือนปุถุชนคนหนาไปด้วยอารมณ์ร้อยแปดอย่างนี้

พระอรหันต์ท่านก็ยังมีธาตุขันธ์ครองตัวอยู่ เช่นสามัญชนทั่ว ๆ ไป ก็จำเป็นต้องมีกิริยาที่แสดงออกเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป ผิดกันเพียงคิดแล้วท่านไม่หลงไปตามความคิดนึกเท่านั้น กับเวลาก่อขึ้นแล้วท่านดับได้ คือระงับความคิดปรุงได้ตามเวลาที่ต้องการ ไม่ปล่อยให้ลูกกลมเหมือนปุถุชนที่ก่อขึ้นแล้วดับไม่ลง คือคิดอะไรแล้วปล่อยให้เลยขอบเขต จนเจ้าของต้องวุ่นวายและทุกข์ร้อนไปด้วย โดยไม่รู้วิธีระงับดับลงได้

ปุถุชนกับพระอรหันต์ต่างก็มีใจใช้เป็นความคิดนึกตรึกตรองรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยขันธ์เหมือนกัน ทำไมใจของปุถุชนดับไม่ลง ส่วนใจพระอรหันต์ท่านดับลง ทั้งสองนี้ผิดกันที่ตรงไหน

ผิดกันตรงที่รถ (จิต) ของท่านมีทั้งคันเร่งและห้ามล้ออย่างสมบูรณ์ ท่านใช้คันเร่งในเวลาที่ใช้ และห้ามล้อในเวลาที่เหมาะสม ฉะนั้นรถของท่านถึงให้วิ่งช้าหรือเร็วก็ได้ ให้วิ่งเบา ๆ หรือหยุดเลยก็ได้ตามควรแก่เหตุการณ์ ส่วนรถ (จิต) ของปุถุชนมีแต่คันเร่ง ส่วนห้ามล้อไม่มี ถึงแม้มีก็ไม่สนใจจะใช้ เวลาติดเครื่องแล้วเพลินเหยียบแต่คันเร่งทำเดียว ไม่สนใจห้ามล้อในเวลาที่จะห้าม ฉะนั้นรถของปุถุชนโดยมาก มักจะเห็นแต่ลงไปนอนอยู่ในคลองริมถนน บางครั้งเจ้าของและผู้โดยสารตลอดสิ่งของมีค่าต่าง ๆ จึงลงไปนอนในคลองด้วยแบบไม่รู้จักตื่น คนอื่นต้องไปช่วยปลุก และช่วยหามขึ้นรถไปส่งโรงพยาบาล บางรายก็นอนจมไปเลยไม่รู้จักตื่น และเกิดความเสียหายกันบ่อย ๆ ไม่เว้นแต่ละวันและเวลาดังที่เห็น ๆ กันอยู่เป็นประจำ เพราะรถและคนขับมีความเปรี้ยวเค็มต่างกันดังที่เรียนมานี้

ไอ้ไฮ รถพวกเราขับกันแบบไม่รู้จักตายกระทั่งตายไป ที่นี้คำว่า รถ ดิฉันพอเข้าใจได้ว่าเทียบกับจิตคนเรา ส่วนคันเร่งและห้ามล้อจะหมายเอาอะไร คนและสิ่งของต้องไปนอนอยู่ในคลอง จะหมายเอาอะไร นิมนต์อธิบายให้ฟังพอเข้าใจบ้าง

คันเร่งหมายถึง ความใฝ่ฝันที่คิดและปรารถนาอะไรแล้วต้องให้ได้อย่างใจ ไม่นิ่งถึงความเสียหายอันจะตามมา มีแต่เร่งคิดเร่งทำให้เป็นไปตามความใฝ่ฝัน ไม่ใช่

สติปัญญา ซึ่งเปรียบเหมือนห้ามล้อมาทดสอบไตร่ตรองบ้างเลย ผลที่ปรากฏจึงเป็นความทุกข์เสียหาย ทั้งตนและผู้อื่นไม่มีประมาณ ส่วนท่านที่มีสติปัญญากำกับใจและเหตุการณ์ต่าง ๆ คิดและทำอะไรย่อมคำนึงถึงผลได้เสียอันจะตามมา

เพราะการคิดและการทำต้องเพื่อผลเป็นที่ตั้งทุกกรณี ถ้าจะเกิดความเสียหาย เพราะการคิดการทำการที่ระงับไว้ได้ ไม่ปล่อยตามความอยากทำเดี๋ยวนั้น ถ้าเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็คิด และทำด้วยความรอบคอบไม่ประมาทในงานทุกแขนง ดังนั้น การดำเนินงานทุกด้าน ทั้งงานหยาบ งานละเอียด ทั้งงานภายใน และงานภายนอกของคนที่ใช้ความคิดไตร่ตรองกับคนไม่คิดแม้มีสติปัญญาพอคิดได้ ความบอบช้ำและผลงานจึงต่างกัน ด้วยเหตุนี้แล ใจของพระอรหันต์กับใจของพวกเรา แม้จะเป็นใจเหมือนกันก็มีคุณสมบัติต่างกันอยู่มากราวฟ้ากับดิน จะนำมาเทียบกันไม่ได้

ดิฉันได้ฟังคำอธิบายระหว่างจิตปุถุชนกับจิตพระอรหันต์ เปรียบเทียบกับคนชั่วบทรที่เหยียบแต่คันเร่งอย่างเดียว ไม่สนใจในเบรกแม้มีอยู่ เป็นเหตุให้คิดถึงคนชั่วบทรจริง ๆ ทุกวันนี้รู้สึกจะเหยียบคันเร่งกัน ประหนึ่งรถคันหนึ่ง ๆ มีแต่คันเร่ง ไม่มีเบรกให้เหยียบบ้างเลย แม้กลางเมืองและกลางกรุงฯ ก็ไม่ยอมปล่อยคันเร่ง เหยียบให้จมไปเลยทั้งคันเร่งทั้งตัวรถ ทั้งคนขับ ทั้งคนโดยสาร ทั้งคนเดินตามทางม้าลาย และคนเดินผ่านถนนสายต่าง ๆ แหกทะเลียดไปตาม ๆ กัน

ทั้งนี้โดยมากไม่สนใจกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นมากไปกว่าเวลา และความอยากไปให้สมใจเท่าไรนัก คงเห็นเวลาและความหวังซึ่งทำให้รีบด่วนมีคุณค่ามากกว่าตัวคนขับ คนโดยสาร และรถตลอดสิ่งของที่มีอยู่ในรถ ซึ่งบางครั้งก็เป็นรถชนรถเสียเอง ซึ่งมีคนโดยสารมาด้วย ทั้งสองฝ่ายแหกยับเยินไปตาม ๆ กัน รวมแล้วคาดความเสียหายไม่ได้เลย ส่วนเวลาที่เข้าใจว่ามีคุณค่านั้น แม้แต่คนตายไปแล้วก็ไม่เห็นสูญหายไปไหน คงเป็นเวลานานที่เดือนปีอยู่ตามเดิม

ถ้าต่างคนต่างคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้เจ็บ ทนทุกข์ทรมานซึ่งยังไม่ตาย และผู้เกี่ยวข้องกับผู้เจ็บและผู้ตาย ตลอดความเสียหายอันจะตามมา เพราะเรื่องคันเร่งเป็นสาเหตุบ้างแล้ว ความประมาทในการขับรถและอุบัติเหตุบนถนนก็จะลดลง คงไม่ตาชดชื่นจนน่าสยดสยอง ดังที่เป็นมาและเป็นอยู่ คาดว่าจะเบาบางลงแยะทีเดียว บางครั้งดิฉันได้เห็นต่อหน้าตัวเอง ซึ่งมีบางรายไฟแดงขวางหน้าอยู่ ยั้งบึ่งรถผ่านไปอย่างไม่มองอะไรเลยก็ยังมี บางครั้งตำรวจป้อมยามต้องขึ้นรถมอเตอร์ไซค์วิ่งตามเอาตัวกลับมาดูไฟแดงและปรับสั่งสอนกันเสียบ้าง เอ้า วันหลังไฟแดงเกิดไม่มีอีกแล้ว ชับบึ่งไปอย่างสบายอย่างนี้ ท่าน

อธิบายเครื่องเปรียบเทียบ แต่กลับไปถูกกับความจริงเข้า ดิฉันเลยต้องนำมาคิดและอดพูดไม่ได้ จึงเรียนท่านดังที่ประสบการณ์มา หากเป็นคำไม่ควรท่านกรุณาเตือนด้วย จะขอบพระคุณอย่างยิ่ง

พูดถึงความพลั้งพลาดแล้วอาจมีได้ด้วยกันทุกคน การระวังไว้นั้นแลเป็นความไม่ประมาท อาจารย์เองก็ยังคงเคยเห็นด้วยตา คือผู้ชายหลายคนกำลังอยู่ในวัยคะนอง ซึ่งจักรยานเรื่องนี้เองไม่ใช่รถยนต์ไฟที่ไหน ไปตามถนนเป็นพวก ๆ ล้วนอยู่ในวัยเดียวกัน ต่างคนต่างก็ว่าตัวเก่ง ซึ่งจักรยานวิ่งแข่งดีกัน เฉพาะคนที่แปลกจากเขาคนหนึ่ง เอามือทั้งสองกอดอกซึ่งจักรยาน ปล่อยให้เท้าทั้งสองถีบไป จวน ๆ จะถึงสี่แยกทางเลี้ยวเขาก็ยังไม่ยอมปล่อยมือทั้งสองจากอก เท้าทั้งสองก็ไม่ยอมผ่อน

พอถึงทางเลี้ยวเข้าจริง ๆ จักรยานของเขาก็ไม่ได้เลี้ยวไปตามสายทาง คงตรงแนวลงไปคลองลึกประมาณสองเมตร พาเขาลงไปจมน้ำอยู่ในคลองข้างถนน ผลปรากฏว่าหัวเขาของเขาโดนก้อนหินข้างถนน สะบ้าหัวเข่าแตกและหลุดเคลื่อนที่ เพื่อน ๆ ต้องช่วยกันหอบหัวเข่าขึ้นมา ตัวเขาเองสลบไป ไม่ได้สติร่วมชั่วโมง นี่เพียงจักรยานก็ยังพลาด ถ้าทำให้พลาด จะห้ามไม่ให้รถยนต์ไฟซึ่งใหญ่และหนักกว่าไม่พลาดได้อย่างไร ทุกสิ่งย่อมมีผิดพลาดเป็นธรรมดา แม้แต่เราเดินตามถนนหนทางโดยมิได้รับตัวอะไรเลย บางครั้งก็ยังมีหกล้มจนได้

อาจารย์เองก็นับเป็นเบอร์หนึ่งในทางหกล้มง่าย ไม่มีใครกล้าสู้ได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตั้งใจจะหกล้ม แต่พอสบจังหวะของมันแล้วต้องหกล้มจนได้ นี่แลท่านเรียกว่า ความพลั้งพลาดอาจมีได้ด้วยกัน ดังที่เราเคยเห็นเหตุการณ์เสมอ เช่น รถชนคน รถชนรถ นับเป็นสิ่งที่สุวิสัย แต่บางรายก็อาจเป็นดังที่คุณพูดจริง ๆ เพราะความผลุนผลันใจร้อน ไม่ยอมผ่อนผันสั้นยาวกับใคร คนเราชอบและแสวงหาสิ่งใดก็จำเป็นต้องเจอสิ่งนั้นจนได้ เพราะดีกับชั่ว สุขกับทุกข์ เป็นของมีอยู่ในโลก และมีอยู่กับทุกคนผู้แสวงหา คุณมีสงสัยอะไรอีกบ้าง

ไม่มีสงสัยค่ะ วันนี้ดิฉันได้คิดเตือนใจหลายอย่างซึ่งยังไม่เคยได้ฟังมา เริ่มต้นแต่พระธุดงค์ มาหลักกรรมจนมาถึงคันเร่ง ดิฉันต้องกราบขออภัยมาก ๆ ด้วยที่มารบกวนท่านให้เสียเวลานาน ขอกราบขอบพระคุณท่าน
